

การติดตามและประเมินผลการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียน MONITORING AND EVALUATING LEARNING LOSS REHABILITATION

ปวีณวัชร ขุนเทียนเขมชาติ¹, สาธร ทรัพย์รวงทอง², และกัลยาภรณ์ เจริญพร³
Paweenwat Khuntienkhemmachat¹, Satorn Subruangthong², Kanyaporn Charernporn³

Corresponding Author E-mail: paweenwat.k@nsru.ac.th

Received: Nov 24, 2024; Revised: Dec 02, 2024; Accepted: Dec 27, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งเน้นศึกษาและประเมินผลกระทบของการระบาดใหญ่ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งส่งผลให้เกิดภาวะถดถอยทางการเรียนในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ปรับเปลี่ยนไป เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดทำให้ผู้เรียนต้องเรียนรู้ในรูปแบบออนไลน์หรือที่บ้านมากขึ้น มีปัญหาไม่ต่อเนื่องในการเรียนรู้ และทักษะที่เคยมีอยู่เกิดการถดถอยทำให้ผู้เรียนขาดโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาทักษะ เกิดความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงเทคโนโลยี และเกิดปัญหาสุขภาพจิตจากการขาดปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาทั่วโลกอย่างรุนแรง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนการสอนจากการเรียนในห้องเรียนมาเป็นการเรียนออนไลน์หรือการเรียนรู้ด้วยตนเองที่บ้าน ทำให้ผู้เรียนขาดโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงการศึกษา เกิดปัญหาการประเมินระดับความรู้และทักษะของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อวางแผนการเรียนการสอนที่เหมาะสม นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องปรับตัวเพื่อสนับสนุนการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียน โดยการจัดสรรงบประมาณอย่างทั่วถึง การพัฒนาวัสดุอุปกรณ์สนับสนุนการเรียนการสอน การสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การติดตามและประเมินผลการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนจะทำให้เข้าใจถึงสภาพปัญหา ผลกระทบ และแนวทางการแก้ไขปัญหาภาวะถดถอยทางการเรียน จะช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องสามารถวางแผนและดำเนินการเพื่อสนับสนุนการฟื้นฟูการศึกษาให้ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับภาวะถดถอยทางการเรียนที่เกิดจากการระบาดใหญ่ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

คำสำคัญ : การติดตามและประเมินผล, ภาวะถดถอยทางการเรียน, การฟื้นฟูการศึกษา

¹ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

¹Doctor of Philosophy Degree in Education, Nakhon Sawan Rajabhat University

^{2,3}อาจารย์ที่ปรึกษา, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

^{2,3}Advisor, Faculty of Education Nakhon Sawan Rajabhat University

Abstract

This study aims to investigate and evaluate the impact of the covid 2019 pandemic on learning loss in the context of modified learning arrangements. Due to the pandemic, students had to shift to online learning or home-based learning, leading to a disruption in the continuity of learning and a decline in previously acquired skills. The spread of the pandemic has necessitated a shift towards online or home-based learning, leading to discontinuity in learning, regression of previously acquired skills, and a lack of opportunities for learning and skill development. This has led to disparities in access to technology, mental health issues due to lack of social interaction, and severe repercussions on the global education system. Due to the shift from classroom learning to online or self-learning at home, students have lost continuous opportunities for learning and skill development. This has led to inequality in access to education and problems in assessing the knowledge and skills of each student to plan appropriate teaching. In addition, relevant agencies must adjust to support the recovery of the learning conditions by allocating budgets comprehensively, developing materials and equipment to support teaching, fostering cooperation with parents and related agencies.

Monitoring and evaluating the recovery from learning regression will provide insight into the problem status, impact, and solutions to the learning regression problem, helping school administrators, teachers, parents, and related organizations to plan and implement effective education recovery for learners. Analyzing in-depth data on learning regression resulting from the widespread outbreak of the 2019 Coronavirus disease will be beneficial for setting policies and practices for future education quality improvement.

Keywords : Monitoring and Evaluating, Learning Loss, Educational Recovery

บทนำ

การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อย่างต่อเนื่องทั่วโลก ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2562 ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านสาธารณสุข เศรษฐกิจ สังคม รวมทั้ง ด้านการศึกษา ซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องปิด การจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อย่างรุนแรงนั้นสถานศึกษาต้องปิด อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปีการศึกษา ส่งผลให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปรับตัว ปรับบทบาท และปรับรูปแบบวิธีการจัดการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาภายใต้สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สถานศึกษา มีการปรับเปลี่ยนการบริหาร จัดการให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างปลอดภัยจากโรคระบาด ครูผู้สอนต้องเปลี่ยนวิธีการ จัดการเรียนรู้ใหม่เป็นแบบทางไกลหรือออนไลน์เพื่อทดแทนการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนปกติ และผู้เรียนทุกระดับการศึกษาต้องเรียนรู้อยู่ที่บ้าน ที่พักตามมาตรการป้องกันโรคภาวะวิกฤติดังกล่าว เกิดขึ้น เป็นระยะเวลา 2 ปีมาแล้ว เกิดผลกระทบต่อระบบการศึกษาไทยอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน ทั้งต่อครูผู้เรียน ผู้ปกครอง และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาโดยรวม ทำให้เห็นระบบการศึกษาไทยในการรองรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ การผ่านพ้นวิกฤตครั้งนี้จะต้องใช้ความร่วมมือจากบุคลากรทางการศึกษาทุกส่วน โดยกระทรวงศึกษาธิการได้ให้นักวิชาการและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ร่วมเสนอแนวทางการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียน การฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนของผู้เรียนรายบุคคล ด้วยการประเมินความพร้อมทางวิชาการของผู้เรียน และนำข้อมูลการประเมินมาออกแบบการเรียนรู้ด้วยเทคนิคเสริมต่อการเรียนรู้ รวมถึงการปรับตัวของหน่วยงานภายใต้กระทรวงศึกษาธิการที่ต้องมีมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียน ครู และผู้ปกครอง และเป็นตัวกลางในการสื่อสารแนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ตรงตามบริบทของพื้นที่ อีกทั้งการฟื้นฟูความพร้อมในการเรียน คือ การคืนความสุข รอยยิ้ม และเสียงหัวเราะในการเรียนรู้ของผู้เรียนกลับมาอีกครั้ง เพราะสิ่งที่ผู้เรียนสูญเสียไประหว่างการเรียนรู้ที่หยุดชะงัก คือ การเรียนรู้ด้านสังคมและอารมณ์ ซึ่งหมายถึงการฟื้นฟูทักษะการแสดงออกทางอารมณ์ การทำงานเป็นทีม การจัดการอารมณ์ การอยู่ร่วมกันในพื้นที่ส่วนรวม ทักษะเหล่านี้ คือ สิ่งที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ทางวิชาการและการทำงานกับเพื่อนและคนรอบตัว การจัดการศึกษาจึงมีความจำเป็นที่นำมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนไปปฏิบัติให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 มาตราที่ 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

การฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เด็กจำนวนไม่น้อยต้องหลุดออกจากระบบการศึกษา ซึ่งผลกระทบดังกล่าวเสี่ยงไม่ได้ที่จะส่งผลต่อสังคมในอนาคตอย่างแน่นอน เพราะการไม่ได้รับการศึกษาหรือการได้รับการศึกษาที่ไม่มีคุณภาพของเด็ก ๆ จะทำให้ขาดทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้นรวมถึงการขาดทักษะในการพัฒนาศักยภาพด้านอื่น ๆ ด้วยความตระหนักถึงอนาคตของเด็กไทยในเรื่องนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) จึงได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง สภาวะ การฟื้นฟูการเรียนรู้และเร่งรัดประสิทธิผลการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา เพื่อศึกษาวิเคราะห์ และระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางสภาวะการฟื้นฟูการเรียนรู้และเร่งรัดประสิทธิผลการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับห้องเรียน สถานศึกษา หน่วยงานส่วนภูมิภาค หน่วยงานส่วนกลาง และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (ภูมิศรัณย์ ทองเลี่ยมนาค, 2564: 88-100)

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (2565: 15-18) ได้เปิดเผยข้อมูลจากการทำงานและการสำรวจ พบว่านักเรียนประถมศึกษาดอนตัน ป.1 – ป.3 เป็นช่วงชั้นที่มีปัญหาภาวะถดถอยมากที่สุด คิดเป็น 72.2% เมื่อเทียบกับระดับชั้นอื่น ๆ ของนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สาเหตุที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ถดถอยมากที่สุด คือเรื่อง การขาดแคลนอุปกรณ์ และการไม่มีสมาธิในการเรียนออนไลน์ โดยครูมีความเห็นว่าการเรียนรู้ถดถอยของนักเรียน ส่วนหนึ่งมาจากการที่ผู้ปกครองไม่มีเวลาติดตามการเรียน สอนการบ้านให้ไม่ได้ และสัมพันธ์กับฐานะความยากจน จากการสะท้อนของครูในการ

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community) ทราบว่าโรงเรียนได้เริ่มเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ ให้เด็ก ๆ เพื่อรองรับการเรียนการสอนในภาคเรียน 1 ปีการศึกษา 2565 ด้วยการคัดกรองทักษะการอ่าน การเขียน การคิดเลข และการสื่อสาร ทำให้พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีคะแนนทักษะการอ่าน การเขียน และการคิดเลขในระดับน้อยถึงน้อยมาก ซึ่งทักษะดังกล่าวเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการเรียนรู้ นอกจากนี้ ในภาพรวมสิ่งที่เกิดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นแล้ว คือ การสูญเสียการเรียนรู้ ผลลัพธ์การเรียนรู้ ในวิชาการต่าง ๆ สภาวะทางด้านอารมณ์และสังคมของเด็ก ปฏิสัมพันธ์ของเด็ก ระหว่างเพื่อนและครู เด็กจะเริ่มมีปัญหาในการเผชิญหน้ากับบุคคลอื่นเพราะเขาจะเริ่มมีความรู้สึกว่าไม่มีความมั่นใจในการเรียน (อุดม วงษ์สิงห์, 2565: 18)

ช่วงเวลาที่ผ่านมามีประเทศไทยประสบปัญหาจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอน รูปแบบการเรียนปรับเปลี่ยนไป นักเรียนไม่สามารถมาโรงเรียนได้ โรงเรียนต้องจัดการเรียนการสอนในรูปแบบอื่น ๆ ที่แตกต่างจากเดิม นับได้ว่าเป็นการปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนการสอนครั้งใหญ่ จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้นส่งผลให้เกิดการพัฒนาไม่เต็มศักยภาพสมวัย ทำให้ผู้เรียนประสบปัญหาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ ขาดความต่อเนื่องในการเรียนรู้ ความรู้ที่มีถดถอยหรือลืมไป ความสามารถที่เคยทำได้กลับทำได้น้อยลง โรงเรียน ครู ผู้ปกครอง และภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมีความจำเป็นที่ต้องกลับมาให้ความสนใจกับภาวะถดถอยที่เกิดขึ้นในครั้งนี้ เพื่อมุ่งให้นักเรียนได้เรียนรู้สมวัย พัฒนาเต็มศักยภาพของแต่ละคน ให้สามารถเป็นคนที่มีคุณภาพ และเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาของสังคมต่อไป (วิชา ขันติบุญญานุรักษ์ และชนิดา มิตรนันท์, 2567: 23-25)

การติดตามและประเมินผลการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างยิ่ง ในการวัดผลสำเร็จของการดำเนินการตามมาตรการฟื้นฟูและการปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จะช่วยให้สามารถติดตามความคืบหน้าของการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียน การประเมินผลกระทบ และการปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างทันทั่วทั้งที่ ภายหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จากการดำเนินการตามมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียน ซึ่งปัญหาภาวะถดถอยทางการเรียนส่งผลกระทบต่อนักเรียนเป็นจำนวนมาก และหากไม่ได้รับการแก้ไขจะส่งผลกระทบต่อสังคมในระยะยาว ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น อีกทั้งการติดตามและประเมินผลการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนยังช่วยเร่งรัดประสิทธิภาพการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้กับนักเรียน กระตุ้นการมีส่วนร่วมจากหลากหลายภาคส่วน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนาการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

การติดตามและประเมินผลการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียน

การติดตามและประเมินผล

นักวิชาการศึกษาได้ให้ความหมายของการติดตามและประเมินผล ไว้ดังนี้

สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2557: 5-8) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การติดตาม (Monitoring) และการประเมินผล (Evaluation) ทั้งสองคำดังกล่าวมีวิธีทำงานที่แตกต่างกัน ดังนี้ การติดตาม เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลการปฏิบัติงานตามแผนที่มีการกำหนดไว้แล้ว เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจ แก้ไข ปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผน หรือกำหนดวิธีการดำเนินงานให้เกิดผลดียิ่งขึ้น ดังนั้น จุดเน้นที่สำคัญของการติดตาม คือ การปฏิบัติการต่าง ๆ เพื่อการตรวจสอบ ควบคุม กำกับกับการปฏิบัติงานของโครงการ การติดตามจะเกิดขึ้น ในขณะที่โครงการกำลังดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ การประเมินผลเป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ และนำผลมาใช้ในการเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการ การประเมินผลจะเกิดขึ้นในทุกขั้นตอนของโครงการ นับตั้งแต่ก่อนตัดสินใจจัดทำโครงการ ในขณะดำเนินงานในช่วงระยะต่าง ๆ และเมื่อโครงการดำเนินงานเสร็จแล้ว หรือประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ บางมิตินำมาใช้ในการประเมินความสำเร็จของโครงการการว่า บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของ

โครงการที่ตั้งไว้หรือไม่ มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง ความแตกต่างและส่วนที่ซ้ำซ้อนกันของการติดตามและประเมินผล คือ การติดตาม (Monitoring) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่า ได้มีการดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ ของโครงการที่กำหนดได้อย่างไร ข้อมูลที่ได้จะนำมาประกอบเป็นเครื่องมือ ควบคุม กำกับ การดำเนินงานในขณะปฏิบัติโครงการโดยตรง ทั้งในด้านปัจจัย (Input) ด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process) และด้านผลผลิต (Output) สำหรับการประเมินผล (Evaluation) มีขอบข่ายกว้างขวาง ขึ้นอยู่ว่าจะประเมินในขั้นตอนใดของโครงการ เช่น ก่อนเริ่มโครงการขณะดำเนินโครงการซึ่งอาจดำเนินการเป็นช่วง เป็นระยะต่าง ๆ เช่น ทุก 3 เดือน ทุก 6 เดือน ทุกปี ประเมินเมื่อโครงการดำเนินงานไประยะครึ่งโครงการหรือเป็นการประเมินผลเมื่อโครงการดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว

สหพันธ์สภาการศึกษาและสภาการศึกษาสิ่งแวดล้อมและระหว่างประเทศ (2558: 12-15) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การติดตาม (Monitoring) หมายถึง การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อช่วยในการตัดสินใจ เกิดความโปร่งใส และเป็นพื้นฐานของการประเมินผลและการเรียนรู้ การติดตามเป็นกระบวนการเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่อง ตามขั้นตอนและวิธีการที่ได้มีการวางแผนไว้ต่อผู้บริหารหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อที่จะนำเสนอความก้าวหน้าและการบรรลุผลสำเร็จของงานโครงการเปรียบเทียบกับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของโครงการ และการประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การตรวจสอบ/ประเมินโครงการที่กำลังดำเนินงานอยู่หรือได้ดำเนินเสร็จสิ้นไปแล้วตามที่ได้วางแผนไว้อย่างเป็นระบบ การประเมินผลเป็นกระบวนการที่มีการติดตาม (Monitoring) เป็นพื้นฐานสำคัญ โดยการประเมินนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบข้อคำถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการและการตัดสินใจในภาพรวมและนำเสนอบทเรียน เพื่อการปรับปรุงการดำเนินงาน การวางแผน และการตัดสินใจในอนาคต โดยทั่วไปแล้วการประเมินผลเป็นการประเมินเกี่ยวกับประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ผลกระทบ ความยั่งยืนและความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่อง ของวัตถุประสงค์ของโครงการหรือองค์กร การประเมินผลควรนำเสนอข้อมูลที่นำเสนอได้และเป็นประโยชน์ ควรมีการเสนอบทเรียนที่เป็นรูปธรรมเพื่อช่วยในเรื่องของการตัดสินใจแก่องค์กรภาคีและหน่วยงานที่สนับสนุนงบประมาณ

เทศบาลตำบลห้วยผาแม่ตาล (2561: 8-9) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การติดตาม คือ การตรวจสอบ การปฏิบัติงานเพื่อให้ทราบว่าความก้าวหน้าของโครงการดำเนินไป อย่างไร มีอุปสรรคอะไรหรือไม่ การประเมินผล คือ การเปรียบเทียบผลการปฏิบัติตามแผนงาน โครงการจริงกับผลที่คาดว่าจะได้รับ โดยชี้ให้เห็นว่าการปฏิบัติตามแผนงานโครงการจริงเกิดผลตรงกับเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

อมราพร พรพงษ์ (2562: 15-16) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การติดตาม (Monitoring) หมายถึง การติดตาม (Monitoring) หมายถึง กระบวนการของการวัดหรือการตรวจสอบที่ทำเป็นประจำเป็นช่วง ๆ การวัดและการตรวจสอบดังกล่าวได้แก่การวัดปัจจัยนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Outputs) ที่เกิดขึ้นในช่วงการดำเนินงานตามแผน โดยทั่วไปไม่ติดตามในด้านการจัดการเคลื่อนย้าย และการนำทรัพยากรของโครงการมาใช้ว่าเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในแผนและกำหนดการหรือไม่ การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การตรวจสอบความก้าวหน้าของแผนตลอดจนการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของแผนนั้น ๆ ว่ามีมากน้อยเพียงใด เมื่อเปรียบเทียบกับกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น จึงเป็นกระบวนการบ่งชี้ถึงคุณค่าของการดำเนินงานตามแผน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การติดตามและการประเมินผลเป็นกระบวนการที่สำคัญในการบริหารจัดการโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงโครงการทางการศึกษา โดยทั้งสองกระบวนการนี้ มีเป้าหมายเพื่อให้แน่ใจว่าโครงการดำเนินไปตามแผนที่วางไว้ มีประสิทธิภาพ และบรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ช่วยให้โครงการดำเนินไปตามแผนและบรรลุเป้าหมาย สามารถปรับปรุงโครงการได้ทันทีที่สามารถเรียนรู้ จากความผิดพลาดและประสบการณ์ สร้างความน่าเชื่อถือและความโปร่งใสให้กับโครงการ การติดตามและประเมินผลเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการโครงการ โดยการติดตามช่วยให้ทราบว่าโครงการกำลังดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้องหรือไม่ ส่วนการประเมินผลจะช่วยให้เราประเมินผลลัพธ์และผลกระทบของโครงการ ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาโครงการในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาวะถดถอยทางการเรียน

จากสถานการณ์ภาวะถดถอยทางการเรียน มีนักวิชาการศึกษาได้ให้ความหมาย ไว้ดังนี้

นรรธพร จันทรเฉลี่ย เสริบุตร (2564: 25) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สิ่งที่คุณเรียนควรที่จะได้เรียนรู้ หรือรู้แล้ว ตามระดับชั้นของตัวเอง แต่ผู้เรียนไม่รู้ ผู้เรียนเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แต่เขาไม่สามารถเรียนรู้ตามมาตรฐานในระดับของเขา หรืออาจจะเป็นสิ่งที่คุณเคยรู้แล้ว แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไป และไม่ได้ไปโรงเรียนนาน ๆ ผู้เรียนกลับจำไม่ได้ หรือผู้เรียนเล็กที่เคยช่วยเหลือตัวเองได้ กลับเริ่มทำอะไรไม่ได้

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (2565: 34) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสูญเสียความรู้ หรือทักษะการชะลอตัว หรือการขัดขวางความก้าวหน้าทางวิชาการ มักเกิดจากความไม่เสมอภาคในการศึกษา ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย เช่น การขยายช่องว่างหรือความไม่ต่อเนื่องในการศึกษา การหยุดชะงักของการศึกษาในระบบ การออกกลางคัน การขาดเรียน หรือการสอนที่ไม่มีประสิทธิภาพ

ตรีสุข ไพชนทวีจิตร และสรลชนา อิตติสารรรค (2565: 23) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสูญเสียความรู้ที่ได้ เล่าเรียนมา หรือสูญเสียทักษะต่าง ๆ จากที่ควรจะได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมในแต่ละช่วงอายุ และสามารถเกิดขึ้นได้ในยามปกติเช่นเดียวกัน

ยศวีร์ สายฟ้า (2565: 28) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ภาวะของการเสียโอกาสในการเรียนรู้ที่มีผล ทำให้ทักษะต่าง ๆ ที่ผู้เรียนควรจะได้รับมีการพัฒนาตามช่วงวัยลดน้อยลง ส่งผลต่อการพัฒนาการด้านภาษาและการสื่อสาร ทักษะด้านความสัมพันธ์จากการที่ผู้เรียนบางรายอยู่บ้านจนชิน เมื่อต้องไปโรงเรียน อาจเกิดการกลัวการไปโรงเรียน ผู้เรียนขาดระเบียบวินัยความรับผิดชอบ โดยเฉพาะในผู้เรียนระดับอนุบาล และประถมศึกษาที่ขาดการพัฒนาทักษะการเข้าสังคม และทักษะด้านวิชาการ การอ่านและการเขียน ทักษะทางสังคม ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ผู้เรียนสูญเสียโอกาสในการแสดงออกบุคลิกของเขา ว่าเขาจะเป็นคนมีอัธยาศัยดี เป็นคนเก็บตัว เป็นคนขี้อาย หรือเป็นคนมั่นใจในตัวเอง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2565: 32-35) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน คือ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน การประเมินระดับความรู้ ของนักเรียนและวางแผนการเรียนการสอนที่เหมาะสม การจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อพัฒนาทักษะที่ขาดหายไป การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การได้รับงบประมาณและทรัพยากรที่เพียงพอ ซึ่งมีแนวทางปฏิบัติโดยการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน พัฒนารูปแบบการสอนที่หลากหลายและน่าสนใจ ส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน ดูแลสุขภาพจิตของนักเรียน สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาสุขภาพจิต สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ การสนับสนุนจากรัฐบาลควรมีงบประมาณและนโยบายที่สนับสนุนการฟื้นฟูภาวะถดถอย พัฒนาคู่มือความรู้และทักษะในการสอนที่ทันสมัย ส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดูแลการเรียนรู้ของบุตรหลาน และประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ภาวะถดถอยทางการเรียน หมายถึง การสูญเสียความรู้ และทักษะที่ควรได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับช่วงอายุได้น้อยลงหรือช้ากว่าปกติ เนื่องจากเหตุผล หลายประการ ทำให้เกิดช่องว่างหรือความไม่ต่อเนื่องในการเรียนรู้ของผู้เรียน การหยุดชะงักของการพัฒนาความรู้ ความสามารถไม่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สาเหตุของภาวะถดถอยทางการเรียน

จากสถานการณ์ภาวะถดถอยทางการเรียนของผู้เรียนได้มีนักวิชาการ สรุปสาเหตุของภาวะถดถอยทางการเรียน ไว้ดังนี้

Borg G.A.V. (1982: 85) ได้กล่าวถึง ภาวะถดถอยทางการเรียน ว่ามีสาเหตุมาจากการปิดสถานศึกษาและจัดให้มีการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ มีผู้เรียนทั่วโลกจำนวนมากที่ต้องหยุดเรียน และต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้เป็นแบบทางไกล หรือการเรียนออนไลน์ที่บ้าน ทั้งผู้เรียนและผู้ปกครองต้องปรับตัวในการใช้เทคโนโลยีและระบบการจัดการเรียนรู้รูปแบบใหม่ ด้วยความพร้อมที่แตกต่างกันของแต่ละครอบครัว

House, A., et al (2020: 76) ได้กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้ออนไลน์ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สร้างความเครียดและความกังวลให้กับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจนทำให้ผู้เรียน มีความเสี่ยงที่จะเกิดภาวะซึมเศร้า และมีความเสี่ยงสูงต่อการพยายามฆ่าตัวตาย

ณัฐนิช ธรรมธรรมกุล (2565: 38) ได้กล่าวถึง สาเหตุของภาวะถดถอยทางการเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามสภาพการณ์ของการแพร่ระบาดของเชื้อโรคติดเชื้อไวรัส โคโรนา 2019 โดยสาเหตุออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1) ด้านผู้เรียน ผู้เรียนขาดแรงจูงใจ และความกระตือรือร้นในการเรียน โดยมีสาเหตุสำคัญมาจาก การขาดความสามารถในการกำกับตนเอง (Self-regulated learning) คือ การกำกับ การเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้ได้รับความรู้ กระบวนการทักษะต่าง ๆ ในการสร้างความสำเร็จในการเรียนรู้

2) ด้านครูผู้สอน มาจากการจัดการจัดการเรียนรู้ที่เข้มงวด ครูผู้สอนจัดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นครู เป็นสำคัญ (Teacher Centered) การมอบหมายภาระงานของครูผู้สอนทำให้ผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เกิดความเครียด และขาดแรงจูงใจในการเรียน

3) ด้านโรงเรียน เกิดจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายในการบริหารจัดการช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 บ่อย จนทำให้ผู้เรียนเกิดความสับสน ไม่สามารถ วางแผนและจัดการ การเรียนของตนเองได้ นอกจากนี้ยังมีสาเหตุมาจากการบริหารจัดการที่ขาด ความยืดหยุ่น มอบหมายภาระงานให้กับครูผู้สอนมากเกินไป ส่งผลให้ครูผู้สอนไม่สามารถจัดสรรเวลาในการเตรียมการสอนได้อย่างเต็มที่

วิริยาภรณ์ อุดมระติ (2566: 83) ได้กล่าวถึง ผลกระทบของการระบาดใหญ่ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ต่อระบบการศึกษาในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้เรียนปฐมวัยและประถมศึกษาตอนต้น การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้ผู้เรียนต้องเรียนออนไลน์ที่บ้าน อีกทั้งยังมีมาตรการ อยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ ซึ่งไม่เหมาะสมกับเด็กเล็ก ระบบการศึกษาไทยไม่พร้อมรับมือกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงรูปแบบ การเรียนการสอนอย่างฉับพลัน ทำให้ระบบการศึกษาไทยไม่สามารถปรับตัวได้ทัน ผู้เรียนประสบปัญหาการเรียนรู้อดถอย การเรียนออนไลน์ที่เน้นวิชาการและการวัดผล ด้วยการสอบทำให้ผู้เรียนเกิดภาวะการเรียนรู้อดถอย แม้แต่ผู้เรียนที่มีพัฒนาการปกติก็ตาม ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอนควรเปลี่ยนจากการวัดผลด้วยการสอบ ไปเป็นการวัดผลตามโครงการ หรือวัดผลตามความสามารถ เพื่อให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้เรียน สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาล่าช้าทางเศรษฐกิจ ครอบคลุมหลายครอบคลุมประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ การเรียนออนไลน์ทำให้ผู้เรียน ขาดโอกาสในการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงและการทำงานกลุ่ม พัฒนาการล่าช้า ผู้เรียน อาจมีพัฒนาการล่าช้า ทั้งด้านร่างกาย สังคม และอารมณ์ ความไม่เท่าเทียมทางการศึกษา ผู้เรียนจากครอบครัวที่มีฐานะดี มีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้ที่ดีกว่าผู้เรียน จากครอบครัวที่มีฐานะยากจนควรปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอน เน้นการเรียนรู้แบบบูรณาการ การเรียนรู้ผ่านการเล่น และการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง พัฒนาวัสดุการเรียนการสอน สร้างสื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายและน่าสนใจ เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียนให้มีความสำคัญกับพัฒนาการ ด้านสังคมและอารมณ์ ส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และพัฒนาทักษะทางสังคมให้การสนับสนุนครู จัดอบรมให้ครูมีความรู้และทักษะในการสอนออนไลน์ และการประเมินผลแบบใหม่ การระบาดใหญ่ของ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาไทยอย่างมาก การแก้ไขปัญหาต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ประกอบการ เพื่อให้ผู้เรียนไทยทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกัน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า สาเหตุของการเกิดภาวะถดถอยทางการเรียนของผู้เรียนอันเนื่องมาจาก สถานการณ์ การแพร่ระบาดของเชื้อโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เกิดจากปัจจัยสำคัญ คือ การต้องปรับรูปแบบการจัดการจัดการเรียนรู้อย่างฉับพลัน จากเดิมที่เป็นการจัดการเรียนรู้อยู่ในห้องเรียน ครู ผู้เรียน และเพื่อนร่วมชั้นเรียนมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในการเรียน ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง มีรูปแบบการจัดการเรียนที่หลากหลายสอดคล้องกับเนื้อหา และช่วงอายุของผู้เรียน แต่เมื่อการแพร่ระบาดของเชื้อโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้สถานศึกษาต้องปฏิบัติตามนโยบายของภาครัฐในการหยุดเรียน และปรับรูปแบบการจัดการเรียนรู้อยู่เป็นการเรียนทางไกล หรือรูปแบบการเรียนออนไลน์ ซึ่งเป็นสถานการณ์ใหม่ทางโรงเรียน ครู และผู้เรียนไม่

เคยเผชิญปัญหาการหยุดเรียนเป็นระยะ เวลานานเช่นนี้ จึงส่งผลให้ทั้งทางโรงเรียน ผู้บริหาร ครู ผู้เรียน และผู้ปกครองเกิดปัญหามากมายจากการเรียนในช่วงภาวะถดถอยทางการเรียน ส่งผลกระทบไปสู่ผู้เรียนที่เกิดภาวะถดถอยทางการเรียนในที่สุด

ผลกระทบของภาวะถดถอยทางการเรียน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถรวบรวมผลกระทบของภาวะถดถอยทางการเรียน ไว้ดังนี้

เทพวิษณุ ฐิติรัตน์สกุล (2564: 59) ได้กล่าวถึง การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลกระทบต่อระบบการจัดการจัดการเรียนรู้ของไทย สถานศึกษาทุกแห่งปฏิบัติตามมาตรการของรัฐบาล และประกาศกระทรวงศึกษาธิการ อาทิ ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในพื้นที่ทั่วราชอาณาจักร โดยกำหนดให้มีการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) ห้ามการใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียน และสถาบันการศึกษาทุกประเภท การนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในประเทศไทย แม้จะมีอุปกรณ์และโปรแกรม แต่ครูขาดทักษะในการนำไปใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ ครูขาดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองให้ทันสมัย เนื่องจากขาดการสนับสนุนและแรงกดดันที่เพียงพอ โครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีในโรงเรียนยังไม่พร้อมเพียงพอ การระบาด ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้เห็นชัดเจนว่าระบบการศึกษาไทยยังไม่พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง โรงเรียนต้องปิดเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรค เกิดการเรียนการสอนออนไลน์ แต่ประสบปัญหาในการเข้าถึงและคุณภาพของการเรียนรู้ โรงเรียนต้องปรับตัว เพื่อเปิดการเรียนการสอนแบบ Onsite โดยมีมาตรการป้องกันโรคอย่างเข้มงวด ปัญหาการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในประเทศไทยเป็นปัญหาที่ซับซ้อนและต้องใช้เวลาในการแก้ไข ทำให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการปรับปรุงระบบการศึกษาให้ทันสมัยและตอบสนอง ต่อความต้องการของผู้เรียนในยุคดิจิทัล กระทรวงศึกษาธิการได้มีประกาศเลื่อนการเปิดภาคเรียนที่ 1 ของปีการศึกษา 2564 ออกไป โดยมีรายละเอียดดังนี้การเลื่อนการเปิดภาคเรียน เดิมกำหนดเปิดวันที่ 16 พฤษภาคม 2564 แต่เลื่อนเป็นวันที่ 14 มิถุนายน 2564 รูปแบบการเรียนการสอน พื้นที่ควบคุมสูงสุดและเข้มงวด (สีแดงเข้ม) เรียนออนไลน์เท่านั้น (On Air, Online, On Demand, On Hand) พื้นที่ควบคุมสูงสุด (สีแดง) หรือพื้นที่ควบคุม (สีส้ม) สามารถเรียนได้ทั้งแบบ Onsite (มาโรงเรียน) และแบบออนไลน์ การเรียนแบบ Onsite ต้องผ่านการประเมินความพร้อมของโรงเรียนตามมาตรการ Thai Stop Covid+ และได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการควบคุมโรคติดต่อจังหวัด มาตรการอื่นๆ โรงเรียนต้องปฏิบัติตามมาตรการของกระทรวงสาธารณสุขอย่างเคร่งครัด เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และเพื่อให้โรงเรียนมีเวลาเตรียมความพร้อม ในการเปิดทำการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์ปัจจุบัน เนื่องจากสถานการณ์ โควิด-19 ยังไม่คลี่คลาย กระทรวงศึกษาธิการจึงเลื่อนการเปิดภาคเรียนออกไป และกำหนดให้โรงเรียนที่ต้องการเปิดเรียนแบบ Onsite ต้องผ่านการประเมินความพร้อมและปฏิบัติตามมาตรการป้องกันโรคอย่างเคร่งครัด

ทรงยศ รังสรรค์มณีนิล และพร้อมพิไล บัวสุวรรณ (2567: 85) ได้กล่าวถึง การจัดการศึกษาในช่วงสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีผลกระทบต่อการศึกษาระบบการศึกษาของประเทศไทยใน 6 ด้าน ดังนี้

1) ด้านผู้เรียนในสถานการณ์ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผู้เรียนต้องปรับเวลาและวิธีการเรียนรู้ใหม่ จำเป็นต้องเรียนรู้อยู่ที่บ้าน ที่พักในลักษณะทางไกลหรือออนไลน์ ผู้เรียนที่ครอบครัวยังไม่มีความพร้อม ด้านเศรษฐกิจจะขาดความพร้อมด้านอุปกรณ์ เครื่องคอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน และอินเทอร์เน็ต สำหรับการเรียนรู้ทางไกลอย่างมีประสิทธิภาพ ด้านผลกระทบที่เกิดแก่ผู้เรียน เนื่องจากการเรียนทางไกลหรือออนไลน์ เป็นระยะเวลานานตลอดช่วงการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผู้เรียนทุกช่วงชั้น มีความเครียด ความวิตกกังวลในการเรียน มีความพยายามในการเรียนลดลง ขาดแรงจูงใจในการเรียน ขาดความสนใจในการเรียน โดยเฉพาะผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เริ่มมีทัศนคติเชิงลบต่อการเรียน และแสดงออกโดยการไม่เข้าเรียน รวมทั้งมีผลกระทบต่อสภาวะทางอารมณ์ สัมพันธภาพ และสุขภาพจิตของผู้เรียนด้วย นอกจากนี้การเรียนทางไกล หรือออนไลน์ทำให้ผู้เรียนได้รับการฝึกทักษะการปฏิบัติตนน้อยลง ไม่สามารถทำกิจกรรมการเรียนร่วมกับเพื่อนได้เสียโอกาสในการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอก การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิต ทักษะสังคม และอารมณ์ของผู้เรียน

2) ด้านครูผู้สอน การเรียนรู้อยู่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ครูมีภาระงานเพิ่มมากขึ้นในการจัดการเรียนรู้ และการดูแลผู้เรียน ครูมีความเสี่ยงในการปฏิบัติงานในสถานการณ์โรคระบาด ครูมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่และกังวลว่าผลการเรียนของผู้เรียนจะตกต่ำลง ครูขาดขวัญกำลังใจในการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติงาน ซึ่งส่งผลให้คุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูลดลง เมื่อเทียบกับสถานการณ์ปกติ นอกจากนี้การเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคโนโลยีมากขึ้น ส่งผลให้ครูต้องพัฒนาตนเองในด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ มากขึ้น เพื่อจัดการเรียนรู้ และส่งผลให้ครูบางส่วนมีความเครียด เนื่องจากยังไม่คุ้นเคยกับการใช้เทคโนโลยีในการจัดการ การเรียนรู้มาก่อน

3) ด้านหลักสูตรและการจัดการจัดการเรียนรู้ สถานศึกษาจำเป็นต้องปรับการบริหารจัดการศึกษาโดยเฉพาะด้านหลักสูตรสถานศึกษา เวลาเรียน และวิธีการจัดการจัดการเรียนรู้ เพื่อรองรับมาตรการการป้องกันโรคระบาด ทั้งรูปแบบการจัดการเรียนรู้ผ่านทีวีดาวเทียม (On air) ระบบ DLTV การจัดการเรียนรู้ผ่านอินเทอร์เน็ต ผ่านช่องทาง Zoom meeting, Line application การเรียนการสอนแบบ On hand สำหรับผู้เรียนที่ไม่มีความพร้อม ด้านอุปกรณ์เทคโนโลยีโดยการใช้หนังสือ ใบงาน และแบบฝึกหัดให้ผู้เรียนนำไปเรียนรู้ที่บ้านและการจัดการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา ด้วยการลดขนาดของห้องเรียนให้สามารถรักษาระยะห่างเพื่อป้องกันโรค โดยการสลับวันให้ผู้เรียนเข้ามาเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับโอกาสในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับความจำเป็นของผู้เรียน สถานศึกษาส่วนใหญ่ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผสมผสานกันหลายรูปแบบ สถานศึกษาขนาดเล็ก และอยู่ในพื้นที่ห่างไกลมักใช้รูปแบบการเยี่ยมบ้าน มีเอกสารและใบงานส่งให้ผู้เรียนร่วมกับการเรียนรู้ผ่านดาวเทียม สถานศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่ใช้รูปแบบการเรียนรู้ออนไลน์ เข้ามาผสมอีกรูปแบบหนึ่ง สำหรับสถานศึกษาที่มีความพร้อมมาก การใช้รูปแบบการเรียนรู้ออนไลน์ เพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ในสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สถานศึกษามีการกระชับหลักสูตร และเนื้อหาสาระการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นสอนกลุ่มสาระวิชาหลัก ได้แก่ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และสังคมศึกษาเน้นเนื้อหาสาระที่สำคัญจำเป็นก่อน

4) ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียน ภายใต้สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สถานศึกษามีข้อจำกัดในการวัดและประเมินผลผู้เรียนตามเกณฑ์ของหลักสูตรที่กำหนด ความครบถ้วนของเนื้อหา กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการฝึกปฏิบัติ ส่งผลให้สถานศึกษาต้องปรับวิธีการกำกับ ติดตาม ผลการจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลผู้เรียนให้สอดคล้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ปรับเปลี่ยน รวมทั้งปรับตามแนวทางของกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งพบว่าในระดับสถานศึกษาได้นำรูปแบบวิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลายมาใช้ การวัดผลเชิงประจักษ์ การประเมินผลตามสภาพจริง การประเมินผลแบบออนไลน์ การใช้ใบงาน แบบฝึก ขั้่นงาน นอกจากนี้ มีผลกระทบที่เกิดต่อระบบการวัดและประเมินผลทางการศึกษาในระดับชาติ ได้แก่ การยกเลิกการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านขั้นพื้นฐาน (O-NET) โดยให้เป็นไปตามความสมัครใจของผู้เรียน และยกเลิก การใช้ผลสอบ O-NET ในการสอบเข้ามหาวิทยาลัยในปี 2565

5) ด้านสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา การจัดการศึกษาภายใต้สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จำเป็นต้องใช้สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อจัดการเรียนรู้ผ่านระบบทางไกล หรือระบบออนไลน์ให้แก่ผู้เรียน สถานศึกษามีการปรับปรุงระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในการจัดการจัดการเรียนรู้ตามความพร้อมของแต่ละแห่ง จัดหาอุปกรณ์การถ่ายทอดออนไลน์ พัฒนาเครือข่ายอินเทอร์เน็ต พัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ครูผู้สอนได้ใช้แพลตฟอร์มหรือแอปพลิเคชันในการจัดการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ ได้แก่ Zoom meeting, Google classroom, Google meet, YouTube, Facebook และ Line application แต่เครือข่ายอินเทอร์เน็ตและการสื่อสารยังไม่เพียงพอและสัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่เสถียร ยังไม่มีความพร้อมด้านสื่ออุปกรณ์และเทคโนโลยีในการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้ปกครองบางราย มีข้อจำกัด ไม่สามารถจัดหาสัญญาณอินเทอร์เน็ต หรือมีข้อจำกัด ไม่เพียงพอให้บุตรหลานสามารถใช้เรียนออนไลน์ได้ จึงส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดการจัดการเรียนรู้ออนไลน์

6) ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ช่วงสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีภาวะถดถอยทางการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 มีภาวะถดถอยทางการเรียนในวิชาภาษาต่างประเทศ วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์มากที่สุดตามลำดับ ขณะที่ผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีภาวะถดถอยทางการเรียนในวิชาคณิตศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ และวิทยาศาสตร์มากที่สุดตามลำดับ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ผลกระทบของภาวะถดถอยทางการเรียนส่งผลโดยตรงกับผู้เรียนทั้งด้านสุขภาพ ร่างกาย สุขภาพจิตใจ สติปัญญา ทักษะชีวิต ผู้เรียนขาดการพัฒนาศักยภาพตามช่วงอายุ และเกิดการสูญเสียโอกาสในการเรียนรู้ จนส่งผลให้ผู้เรียนบางคนต้องหลุดออกจากระบบการศึกษาด้วย ความไม่พร้อมจากปัจจัยต่าง ๆ นอกจากส่งผลกระทบต่อผู้เรียนแล้ว ผลกระทบของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นยังแผ่ขยายไปสู่ปัญหาระดับที่ใหญ่ขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านการจัดการจัดการเรียนรู้ของครู ปัญหาด้านการบริหารสถานศึกษา เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา หากผู้เรียนยังไม่ได้รับการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียน ผลกระทบเหล่านี้จะก่อตัวเป็นสาเหตุของการหยุดชะงักของการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และประเทศชาติ การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลให้ระบบการศึกษาไทยต้องปรับเปลี่ยนอย่างฉับพลัน จนปรับตัวไม่ทัน จากระบบปกติในโรงเรียนเป็นการเรียนรู้ที่บ้าน จากระบบชั้นเรียนเป็นการเรียนรู้ส่วนบุคคล โดยมีปัจจัยการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาเป็นโจทย์สำคัญในการจัดการศึกษา ทั้งการจัดการศึกษาในช่วงสถานการณ์วิกฤติของโรคระบาดและการพัฒนาการศึกษาหลังยุคโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่จะส่งผลให้เกิดการปรับรูปแบบและวิธีการเรียนรู้พฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน และการปรับบทบาทของครูผู้สอน อีกทั้งเทคโนโลยีจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต และพัฒนาการศึกษาของประเทศในระยะยาว เพื่อพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ของประเทศไทยให้สามารถแข่งขันได้ในอนาคต

การฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียน

นักวิชาการศึกษาดังกล่าวถึงการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียน ไว้ดังนี้

นรรธร จันทรเฉลี่ย เสริบุตร (2564: 48) ได้กล่าวถึง การฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนภายหลังสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2562 จนถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันทั่วโลก นอกจากจะส่งผลกระทบในรูปของวิกฤตสุขภาพ และวิกฤตเศรษฐกิจ ทั้งภายในประเทศและทั่วทั้งโลก ซึ่งผลกระทบนี้จะนำไปสู่วิกฤตในการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่องและกินเวลาไปอีกยาวนานหลังจากการสถานการณ์ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สิ้นสุดลง การหยุดชะงักของระบบการศึกษาในปีที่ผ่านมาทำให้เกิดความสูญเสียการเรียนรู้ และความไม่เท่าเทียมในการศึกษา การจัดการเรียนรู้ที่ดำเนินการที่ผ่านมาเป็นสิ่งที่น่ายักย่อง แต่มีข้อมูลและงานวิจัยจำนวนมาก แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบทางไกลในช่วงสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ไม่สามารถทดแทนการเรียนรู้แบบตัวต่อตัวได้มาตรการฟื้นฟูความรู้ถดถอยในเด็กมาใช้ในช่วงสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งต้องออกแบบการเรียนรู้ใหม่ผ่าน Learning Box โดยจัดทำและจัดส่งไปที่บ้านของนักเรียน พร้อมกับส่งครูลงพื้นที่ไปยังชุมชน เพื่อทำงานร่วมกับอาสาชุมชน เช่น ผู้ปกครอง และรุ่นพี่อาสา เพื่ออธิบายการใช้งาน และออกแบบการเรียนรู้ร่วมกัน ช่วยให้เด็กๆ เรียนที่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และติดตามแก้ไขปัญหที่พบในแต่ละบ้านได้อย่างตรงจุดมากขึ้น โดยเฉพาะในเด็กเล็กต้องได้รับความเอาใจใส่ คอยช่วยเหลือจากผู้ปกครองเพื่อกระตุ้นพัฒนาการของลูกอยู่เสมอ ส่วนเด็กโตก็เรียนออนไลน์ควบคู่ไปกับการทำกิจกรรมร่วมด้วย

รจิต พุ่มพฤษ (2566: 36) ได้กล่าวถึง แนวทางการแก้ปัญหาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ เพื่อลดผลกระทบที่เกิดขึ้นในช่วงหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในยุคปกติถัดไป มีแนวทางการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ได้ดังนี้ 1) การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง และหน่วยงานต่าง ๆ การส่งเสริม ช่วยเหลือ ดูแลจากหน่วยงานภาครัฐ 2) การส่งเสริม และสนับสนุนครูผู้สอนให้มีความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ 3) การปรับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนในการพัฒนาด้านทักษะการ เรียนรู้พัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม 4) การปรับการวัด และประเมินผลผู้เรียนให้มีความ ยืดหยุ่นมากขึ้น 5) การพัฒนาสื่อ

รูปแบบการจัดการเรียนการสอน นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา และ 6) การส่งเสริม สนับสนุน และดูแลช่วยเหลือจากผู้ปกครอง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า แนวทางการฟื้นฟูทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและเสมอภาค จึงไม่ใช่เพียงแนวทางการซ่อมหรือฟื้นฟูระบบ หรือการแก้ปัญหาการถดถอยทางการเรียน รวมทั้งไม่ใช่เพียงแค่การเปิดโรงเรียน ในลักษณะที่เป็นเพียงการเปิดประตูโรงเรียน หรือห้องเรียน เมื่อมีการคลาไคลมาตรการต่าง ๆ ภายหลังสถานการณ์ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หดไป เพื่อให้ผู้เรียนสามารถกลับไปเรียนได้ตามปกติเท่านั้น หากแต่จะต้องเป็นการให้ความสำคัญทั้งในระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติที่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง แม้สถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จะหมดไปหรือยังคงมีอยู่ รวมทั้งอาจเป็นแนวทางหนึ่งในการเตรียมการ เพื่อรองรับสถานการณ์ภาวะวิกฤต หรือภัยคุกคามอื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตอีกด้วย

สรุปผล

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลให้ผู้เรียนประสบปัญหาด้านการเรียนไม่สามารถเรียนรู้ได้ตามปกติ ไม่มีความต่อเนื่อง และไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ทำให้ส่งผลเกิดภาวะถดถอยทางการเรียน จึงมีการปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้จะช่วยแก้ปัญหาภาวะถดถอยทางการเรียน อันจะส่งผลถึงพัฒนาการของผู้เรียน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้มีแนวทางการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนของผู้เรียน เนื่องจากโรงเรียนต้องปิดทำการเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรค ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสในการเรียนรู้ในห้องเรียนน้อยลง การเปลี่ยนมาใช้ในการเรียนการสอนออนไลน์แบบฉับพลัน ทำให้เกิดปัญหาในการเข้าถึงเทคโนโลยี และคุณภาพการเรียนรู้ไม่เท่าเทียมกัน ผู้เรียนหลายคนประสบปัญหาภาวะถดถอยทางการเรียน โดยเฉพาะในด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และทักษะทางสังคม การแยกตัวทางสังคมและความไม่แน่นอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลกระทบให้ผู้เรียนหลายคนประสบปัญหาสุขภาพจิต เนื่องจากการขาดโอกาสในการเรียนรู้ การขาดปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และความไม่ต่อเนื่องในการศึกษา ส่งผลต่อพัฒนาการด้านภาษา การสื่อสาร ทักษะทางสังคม และความสามารถในการปรับตัว ซึ่งการประเมินระดับความรู้และทักษะของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อวางแผนการเรียนการสอนที่เหมาะสม จัดกิจกรรมเสริม เพื่อพัฒนาทักษะที่ขาดหายไป โดยเฉพาะทักษะทางสังคมและอารมณ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องปรับตัวเพื่อสนับสนุนการฟื้นฟู เช่น การจัดสรรงบประมาณ การพัฒนาวัสดุการเรียนการสอน สร้างความเข้าใจและความร่วมมือกับผู้ปกครองในการช่วยเหลือบุตรหลาน แต่ละคนมีจุดแข็ง จุดอ่อน และความต้องการที่แตกต่างกันไม่ใช่เพียงแค่การจัดกิจกรรมระยะสั้น แต่ต้องเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ใหม่

ความสำคัญของการศึกษาผลกระทบของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ต่อการศึกษา และการวางแผนเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียน การแก้ไขปัญหาต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และการปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง

ผลกระทบของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ต่อการศึกษา

1) ภาวะถดถอยทางการเรียน (Learning Loss) การระบาดใหญ่ของ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนการสอนอย่างมาก ส่งผลให้ผู้เรียนหลายคนประสบปัญหาการเรียนรู้และพัฒนาทักษะไม่ต่อเนื่อง เกิดภาวะถดถอยทางการเรียน

2) ความไม่เท่าเทียมทางการศึกษา การเข้าถึงเทคโนโลยีและทรัพยากรในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมทางการศึกษา ผู้เรียนบางส่วนอาจได้รับผลกระทบมากกว่ากลุ่มอื่น

3) ปัญหาสุขภาพจิต การแยกตัวทางสังคมและความเครียดจากสถานการณ์การระบาด ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของผู้เรียน ทำให้การเรียนรู้ลดลง

แนวทางการแก้ไขปัญหา

1) การประเมินและวางแผน ควรมีการประเมินระดับความรู้ และทักษะของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อวางแผนการเรียนการสอนที่เหมาะสมและตรงตามความต้องการของผู้เรียนแต่ละราย

2) การพัฒนากิจกรรมเสริม ควรจัดกิจกรรมเสริมเพื่อพัฒนาทักษะที่ขาดหายไป เน้นการเรียนรู้ แบบปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมของผู้เรียน

3) ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การแก้ปัญหานี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งครู ผู้ปกครอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการสนับสนุนด้านงบประมาณและทรัพยากร

4) บทบาทของเทคโนโลยี เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน แต่การนำเทคโนโลยีมาใช้ต้องเหมาะสมกับบริบทและความต้องการของผู้เรียน

5) ความสำคัญของสุขภาพจิต สุขภาพจิตที่ดีมีผลต่อการเรียนรู้ ดังนั้นการดูแลสุขภาพจิตของผู้เรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2565). *ภาวะถดถอยทางการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: สืบค้นเมื่อ 5 ตุลาคม 2567, จาก <https://www.bangkokbiznews.com>

ณัฐนิช ธรรมธรรมกุล. (2565). *การสร้างสรรค่านิยมศิลป์ จากภาวะการเรียนรู้ถดถอย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตร ดุษฎีบัณฑิต (ศิลปกรรมศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตรีนุช ไพชยนต์วิจิตร และ สรลลนา จิตติสุวรรณ. (2565). *ผลกระทบการแพร่ระบาดของ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019*

ต่อการศึกษา. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. สืบค้นเมื่อ 5 ตุลาคม 2567, จาก

<http://www.eco.ru.ac.th/images/document/article/TreeNut/publish02-02.pdf>

ทรงยศ รังสรรค์มณีนิล และพร้อมพิไล บัวสุวรรณ. (2567). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการเพื่อฟื้นฟู ภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ*. วารสารรัชต์ภาคย์, 17(53), 120 - 138.

เทศบาลตำบลห้วยฉัตรแม่ตาล. (2561). *การติดตามและประเมินผล*. สืบค้นเมื่อ 5 ตุลาคม 2567, จาก <https://www.maetan.go.th>

เทพวิษณุ จูติรัตน์สกุล. (2564). *ปิดโรงเรียน เร่งฟื้นฟูการศึกษา แก้ปัญหา Learning Loss*. Workpoint Today. สืบค้นเมื่อ 12 ตุลาคม 2567, จาก <https://workpointtoday.com/policylab-learning-loss/>

นรรธพร จันทรเอกลี ศรีบุตร. (2564). *ภาวะความรู้ถดถอย (Learning Loss) ที่ต้องเร่งแก้ไขในมุมมองของ CEO Starfish Education*. สืบค้นเมื่อ 12 ตุลาคม 2567, จาก www.starfishlabz.com

_____. (2564). *มาตรการฟื้นฟูความรู้ถดถอยในเด็ก (Learning Loss)*. Starfish Education. สืบค้นเมื่อ 12 ตุลาคม 2567, จาก <https://www.starfishlabz.com>

ภูมิศรัณย์ ทองเลี่ยมนาค. (2564). *สำรวจผลกระทบหลัง COVID-19 จุดเปลี่ยนครั้งสำคัญของการศึกษาโลก*. สืบค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2567, จาก <https://www.eef.or.th/article1-02-01-211>

- ยศวีร์ สายฟ้า. (2565). Learning Loss ภาวะการเรียนรู้ถดถอย. สถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. สืบค้นเมื่อ 5 ตุลาคม 2567, จาก <https://research.eef.or.th/learning-loss-recession>
- รจิต พุ่มพฤษ. (2566). การศึกษาแนวทางเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ภายหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ในภาวะปกติถัดไป. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาวิทยาลัย (การบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- วิชา ขันติบุญญานุรักษ์ และชนิดา มิตรานันท์. (2567). ภาวะถดถอยทางการเรียนรู้หลังสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนเรียนรวม: ปัญหาและการช่วยเหลือ. วารสารครูศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, 5(1), 83 - 100.
- วิริยาภรณ์ อุดมระติ. (2566). การพัฒนาองค์ความรู้เพื่อส่งเสริมและฟื้นฟูพัฒนาการของเด็กปฐมวัย หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19). สืบค้นเมื่อ 14 ตุลาคม 2567, จาก <http://core-website.com/public>
- สหพันธ์สภาภาษาและสภากาชาดเสี่ยวงเดือนแดงระหว่างประเทศ. (2558). การติดตามและประเมินผล. ห้องสมุดความยืดหยุ่น, ทรัพยากรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. สืบค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2567, จาก <https://www.rcrc-resilience-southeastasia.org>
- สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2557). การติดตามและประเมินผล. สืบค้นเมื่อ 17 ตุลาคม 2567, จาก https://www.opsmoac.go.th/km-km_org_center-files-391991791879
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). การติดตามการดำเนินการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. สืบค้นเมื่อ 18 ตุลาคม 2567, จาก <https://backoffice.onec.go.th/uploads/Book/2042-file.pdf>
- อมราพร พรพงษ์. (2562). หน่วยที่ 10 การติดตามและประเมินผล. สืบค้นเมื่อ 18 ตุลาคม 2567, จาก <https://www.mcc.ac.th/index.php/teach-doc/55-2019-12-16-06-29-30>
- อุดม วงษ์สิงห์. (2565). จาก Learning Loss สู่ Learning Recovery ฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการศึกษา ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงหลังโควิด-19. สืบค้นเมื่อ 18 ตุลาคม 2567, จาก <https://www.eef.or.th/news-learning-loss-learning-recovery-081122>
- House, A., et al. (2020). Mood disorders in the year after first stroke. *British. Journal of Psychiatry*, 158, 83-92.
- Borg G.A.V. (1982). Psychological bases of perceived exertion. *Medicine and Science in Sports and Exercise* 14, 377-381